

Dokumentering av betygsunderlag

Dokumentering av betygsunderlag

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2021

Författare: Mikael Herjevik

Diarienummer: 32-383-20

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrunden till rapporten	6
Tidigare utredningar av UKÄ	6
Arbetet med rapporten	7
Synpunkter från lärosätena	8
UKÄ:s enkät	8
En översikt över svaren	8
Några exempel på svar	9
UKÄ:s bedömning	13
Inledande kommentarer	13
Författningsbestämmelser	13
Några uttalanden i <i>Rättssäker examination</i>	15
Prövning av studieresultat för studiemedel	16
UKÄ:s överväganden om vad som ska dokumenteras och registreras	17
Avslutande reflektioner	23

Sammanfattning

Frågan har rests i flera sammanhang om hur lärosätena ska dokumentera underlag till betyg och om underlaget ska registreras i studieregistret Ladok. UKÄ aviserade i vägledningen *Rättssäker examination* (4 uppl. 2020) att frågan skulle utredas vidare i ett särskilt projekt. Resultatet redovisas i den här rapporten.

I rapporten framhåller UKÄ att betyg enligt 6 kap. 18 § högskoleförordningen ska sättas på en genomgången kurs, om inte högskolan föreskriver något annat. Bestämmelserna i 31 § förvaltningslagen och 21 § myndighetsförordningen om dokumentering av myndighetens beslut gäller för det betygsbeslut som examinatorn fattar efter genomgången kurs. Betyget på kursen ska också registreras i studieregistret.

Ett lärosäte kan välja att dela in en kurs i delkurser, moment, moduler eller andra prestationer som betygsätts var för sig. För enkelhetens skull kallas sådana betygsatta uppdelningar av en kurs för ”moduler” i rapporten. Bestämmelserna i 31 § förvaltningslagen och 21 § myndighetsförordningen är tillämpliga på de betygsbeslut som examinatorn fattar på modulerna enligt kursplanen. Betyget på modulerna ska även registreras i studieregistret.

Inte sällan är kursplanernas examinationsregler utformade så att studenten ska utföra flera uppgifter, prestationer eller andra obligatoriska moment innan examinatorn kan fatta beslut om betyg på kursen eller på modulen. Sådana obligatoriska moment är en del av examinationen. Bedömningarna av de obligatoriska momenten innehåller ställningstaganden av lärosätets personal om studenternas prestationer under kursen. UKÄ anser att bedömningarna av de obligatoriska momenten utgör beslut av myndigheten. Därför måste de också dokumenteras enligt 31 § förvaltningslagen och 21 § myndighetsförordningen. UKÄ vill däremot inte förorda en tolkning av studieregisterförordningen som innebär att även betygsunderlaget måste registreras i studieregistret. UKÄ har i andra sammanhang uppmärksammat regeringen på behovet av en översyn av studieregisterförordningen. UKÄ avser även att uppmärksamma regeringen på behovet av ett förtydligande av förordningen när det gäller registreringen av studiemeriter.

I rapporten gör UKÄ också vissa uttalanden om studenternas rätt till information och om hur länge studenterna kan använda betygsunderlaget på en kurs. I ett avslutande avsnitt med reflektioner framhåller UKÄ att högskoleförordningen ger lärosätena stor frihet att utforma kurser. Det är lärosätet som avgör om det ska göras en indelning av en kurs och hur det

ska göras. När lärosätet ska ta ställning till frågan om – och i så fall hur – en indelning av kursen ska göras måste lärosätet väga samman flera intressen. Studenterna har rätt till studentinflytande när lärosätet fattar beslut om utformningen av en kurs, enligt högskolelagen och högskoleförordningen.

Bakgrunden till rapporten

Tidigare utredningar av UKÄ

Betygsbeslut ska dokumenteras enligt bestämmelser i förvaltningslagen (2017:900) och myndighetsförordningen (2007:515). Betygen ska också registreras i studieregistret Ladok. Till grund för betygsbesluten ligger ofta ett underlag i form av prov, prestationer och andra obligatoriska moment som studenterna ska genomföra för att få godkänt betyg. Frågan har rests i flera sammanhang hur ett sådant underlag till betyget ska dokumenteras och om underlaget ska registreras i studieregistret Ladok. I det följande redovisas två fall där UKÄ behandlat frågan och som är upprinnelsen till den här rapporten.

UKÄ:s tillsynsärende från 2018

Studentföreningen FREUD i Uppsala påpekade i en tillsynsänmälan till UKÄ att många kurser inom psykologprogrammet vid Uppsala universitet bestod av flera enskilda moment som ska genomföras med godkänt resultat för att få godkänt betyg på kursen. Enligt föreningen borde därför dessa moment registreras i studieregistret Ladok och lärosätets beslut om momenten borde dokumenteras enligt 21 § myndighetsförordningen.

Rektor för Uppsala universitet ansåg däremot inte att det fanns något krav på dokumentation enligt 21 § myndighetsförordningen för varje enskilt moment under en kurs och inte heller att varje prestation under kursen måste dokumenteras i Ladok. Institutionen för psykologi framhöll för sin del att deras kurser var helheter och att det i slutet av en kurs görs en sammanvägd bedömning av de olika uppgifter som ligger till grund för betyget. Dessa uppgifter var inte betygsatta utan redovisades i webbplattformen Studentportalen som ”klar” när studenten genomfört uppgiften. Institutionen påpekade att om alla uppgifter skulle poängsättas och kursen brytas upp i olika självständiga delar skulle kursen bli svår att utveckla.

UKÄ tog inte ställning till de uppkomna frågorna i tillsynsbeslutet¹, utan aviserade i stället att de skulle behandlas i arbetet med den fjärde upplagan av vägledningen *Rättssäker examination*.

Vägledningen Rättssäker examination

Under arbetet med den fjärde upplagan av vägledningen *Rättssäker examination* gav UKÄ universitet och högskolor möjlighet att lämna

¹ UKÄ:s beslut 2018-12-19 (reg.nr 31-445-17).

synpunkter på de frågor som väckts i tillsynsärendet från 2018. Många lärosäten redovisade också relativt omfattande synpunkter. Även studentföreningen FREUD lämnade synpunkter till UKÄ.

UKÄ konstaterade i vägledningen att frågan om dokumenteringen av betygsunderlaget är komplicerad. Den berör kravet på formell dokumentering av myndighetens beslut enligt 31 § förvaltningslagen och 21 § myndighetsförordningen. Den berör även kravet på registrering av uppgifter i studieregistret Ladok enligt förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor. Frågan rymmer även en pedagogisk dimension av stor betydelse för lärosätena. Som ett lärosäte hade påpekat stod olika intressen mot varandra i frågan. Samtidigt finns även teknisk-administrativa aspekter när det gäller registreringen i Ladok. Inte minst har dokumenteringsfrågan betydelse för studiemedelssystemet.

Med hänsyn till frågans komplexitet bedömde UKÄ att de uppgifter som lärosätena hade lämnat i enkätsvaren inte var tillräckliga, för att UKÄ ska kunna dra några bestämda slutsatser inom ramen för vägledningen. Det var svårt för UKÄ att i en allmän vägledning som *Rättssäker examination* göra de fördjupade analyser som krävs inom området. UKÄ aviserade därför att dokumenteringsfrågan skulle utredas vidare i ett särskilt projekt.

Arbetet med rapporten

Det projekt som UKÄ aviserade i vägledningen *Rättssäker examination* redovisas i den här rapporten.

Av 19 § myndighetsförordningen framgår att en myndighet ska se till att de kostnadsmässiga konsekvenserna begränsas när den begär in uppgifter eller utövar tillsyn. UKÄ har bedömt att det inte varit motiverat att genomföra någon förnyad enkät till lärosätena under projektet, eftersom lärosätena redan har lämnat omfattande synpunkter inom området under arbetet med *Rättssäker examination*. UKÄ har i stället på nytt gått igenom de svar som lärosätena redovisade under arbetet med vägledningen. Under arbetet med projektet har UKÄ även gjort förnyade analyser av tillsynspraxis från både Högskoleverket och UKÄ.

En referensgrupp har under arbetet med rapporten lämnat synpunkter till UKÄ. I referensgruppen har följande personer ingått: utredaren Tarmo Haavisto (Lunds universitet), biträdande avdelningschefen Cilla Häggkvist (Uppsala universitet), studenten Brendan Rajakumar (Sveriges förenade studentkårer, SFS) och examenshandläggaren Anna Sandberg Telléus (Göteborgs universitet/Ladokkonsortiet).

Synpunkter från lärosätena

UKÄ:s enkät

Under arbetet med den fjärde upplagan av vägledningen Rättssäker examination ställde UKÄ olika enkätfrågor till 31 lärosäten och till SFS. Enkäten, som genomfördes 2019, innehöll bland annat följande frågor.

I Universitetskanslersämbetets tillsynsbeslut 2018-12-19 (reg.nr 31-445-17) behandlas frågan om registrering av kursmoment och dokumentation av betygsbeslut under en kurs [. . .]. I beslutet konstaterar ämbetet att de i ärendet uppkomna frågorna behöver bli föremål för fördjupad utredning i ett vidare sammanhang och att ämbetet avser att behandla de frågor som tagits upp i ärendet inom ramen för arbetet med den nya upplagan av Rättssäker examination.

Hur hanteras de frågor som aktualiseras i bifogat tillsynsärende vid ert lärosäte? Har ni några synpunkter på hur de bör hanteras?

I den här rapporten redovisas svaren från lärosätena något mer utförligt än vad som gjordes i vägledningen. Även synpunkter från studentföreningen FREUD (som låg bakom anmälan i det aktuella tillsynsärendet) redovisas.

En översikt över svaren

Många lärosäten beskrev i sina svar att det är vanligt att kurser rymmer flera olika examinerande moment. Det är även vanligt att dessa moment i sin tur rymmer flera andra moment, delar eller prestationer som studenter ska genomföra som led i examinationen.

Några lärosäten problematiserade dokumenteringsfrågan och de intressen som står mot varandra. Ett exempel var Örebro universitet som uppgav att antalet examinationer som föreskrivs i kursplaner har ökat på universitetet, bland annat som en effekt av en strävan efter tydlighet och rättssäkerhet, där varje examinerande moment bryts ut och föreskrivs separat i kursplanen. Enligt universitetet ger det upphov till en svår balansgång. Kursplaner med tydligt föreskrivna examinationer upplevs å ena sidan leda till en ökad rättssäkerhet, där studenterna snabbare kan få resultat från genomförda examinationsmoment. Å andra sidan riskerar det att skapa omfattande kursplaner som begränsar möjligheterna att utveckla kursen. Kursplaner med samlade examinationer upplevs ge större möjligheter till pedagogisk och innehållsmässig utveckling, men risken ökar för oklarheter om kursens genomförande och examination, skriver universitetet.

Av de lärosäten som tog ställning i frågan anslöt sig de flesta till den bedömning som gjordes av Uppsala universitet i tillsynsärendet från

2018. Bland dessa fanns Mittuniversitetet, Stockholms universitet och Kungl. Musikhögskolan i Stockholm. Några av dem som bidrog till svaren, bland annat institutionen för system- och rymdteknik vid Luleå tekniska universitet, menade att om allt vore detaljstyrt genom Ladok skulle den pedagogiska utvecklingen och flexibiliteten begränsas. Liknande synpunkter framfördes av bl.a. Göteborgs universitet och Blekinge tekniska högskola.

Några exempel på svar

Uppsala universitet

Uppsala universitet skrev bland annat följande i sitt svar. Examinationen är inte bara ett myndighetsbeslut, utan en integrerad del av utbildningarnas pedagogik. Den löpande formativa examinationen främjar studenternas lärande och varierande examinationsformer och bedömningar som integreras i undervisningen är pedagogiskt viktiga verktyg som valts för studenternas skull. Att poäng- och betygssätta varje enskilt litet moment i en rättssäkerhetsmotiverad strävan efter detaljstyrning leder både till önskad administration och avprofessionalisering av universitetslärarna på grund av alla formella krav på undervisningen och lärarrollen. I förlängningen riskerar vi att få lärare som inte har möjlighet att anpassa utbildningen efter samhällets och studenternas behov samt en sämre lärandemiljö för studenterna. En registrering av ett obligatoriskt moment utgör i normalfallet inte ett beslut, utan är bara en notering om deltagande, och behöver därför inte införas i Ladok. Deltagande i utbildningen dokumenteras i Ladok genom registrering vid studiestarten. Prov, studieresultat och betyg registreras löpande i Ladok. Vid dessa tillfällen sätts betyg enligt kursplanen, uppgav universitetet i sitt svar.

Karolinska institutet

Karolinska institutet (KI) uppgav följande i sitt svar. Vid KI används Ladok för betygsbeslut för genomförd kurs och om det förekommer betyg för moment inom kurserna. De flesta kurser dokumenterar uppfyllda krav på obligatorisk närvaro eller andra delar i examinationen, som inte utgör bedömningar av studentens prestationer på annat sätt än i Ladok, t.ex. i lärplattform PingPong eller Canvas. En anledning är att studenten på det sättet kan få besked om kraven är uppfyllda så snart som möjligt. Den funktion som är möjlig att använda i Ladok för detta tillåter inte att studenten ser resultatet förrän betygsbeslutet är fattat för kursen. Enligt KI följer det inte självklart av förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor att studieresultat ska registreras i Ladok på den detaljnivå som FREUD hävdar. T.ex. innebär inte notering av närvaro vid obligatoriska moment en bedömning av en prestation och är inte ett studieresultat. KI poängterade vikten av att beslutsunderlag dokumenteras och bevaras,

men det är enligt KI inte nödvändigt att dokumentera underlag på den detaljnivå i Ladok, eller annat studieregister, som FREUD hävdar.

Kungl. Tekniska högskolan

Kungl. Tekniska högskolan (KTH) uppgav att det är mycket vanligt med kontinuerlig examination vid lärosätet. Resultatet av bedömningarna under kursen läggs in i lärplattformen Canvas under rubriken ”*omdömen*”, så att studenten kan se sitt resultat och vid behov klaga på felaktigheter. När ett helt provmoment är slutfört samlar examinatorn in bedömningsunderlaget och fattar ett beslut om betyget, som läggs in i Ladok. Enligt KTH görs alltså en klar skillnad vid lärosätet mellan preliminära bedömningar, som görs av olika inblandade lärare och assistenter under kursens gång, och betygssättningen, som görs av examinatorn med de preliminära bedömningarna som underlag när momentet är avklarat. KTH anser inte att det är rimligt att examinatorn ska gå in och fatta ett beredningsbeslut för varje bedömning som görs under en kurs. Inte heller kan Ladoks betygsregister hantera den flora av olika bedömningar som görs inom kurserna. Det finns alltså en rad praktiska skäl till att preliminära bedömningar som är underlag för senare betygssättning inte ska hanteras på samma sätt som examinatorns betygssättning, vare sig det gäller dokumentation eller beslut, menade KTH.

Högskolan Dalarna

Högskolan Dalarna svarade följande. Det här är en knepig fråga där legitima önskemål drar åt olika håll. Hanteringen vid lärosätet är inte konsekvent, utan skiljer sig mellan ämnen. Gemensam policy saknas.

För det första har studenterna ett legitimt intresse av att beslut om resultat – även delresultat – på en kurs fattas och dokumenteras på ett korrekt sätt. Det normala och föreskrivna sättet att dokumentera betygsbeslut är förvisso i Ladok. För det andra är det också legitimt att, som Uppsala universitet gjorde i sitt yttrande [i tillsynsärendet], framhålla det pedagogiska och kvalitetsmässiga värdet i att kurser får vara helheter, och att de inte av formaljuridiska skäl strimlas i alltför små moment. För det tredje är det också i många kurser pedagogiskt önskvärt med en examination som är formativ och uppdelad i flera olika delar i olika former, snarare än en massiv summativ sluttentamen. För det fjärde ska examination specificeras i kursplanen, och den indelning av kursen i delmoment som bokförs i Ladok ska ha stöd i kursplanen. För det femte är det önskvärt att kursplanerna både är någorlunda stabila över tid, och tillåter lagom mycket svängrum för lärare och studenter i kursen. Kursplaner bör vara tillräckligt utförliga för att ge studenterna en klar uppfattning om mål och annat, men samtidigt inte så detaljerade att de blir en tvångströja och måste ändras vid minsta justering av kursen, ansåg högskolan.

I sitt svar frågade sig högskolan hur dessa motstridiga önskemål balanseras bäst. Enligt högskolan har Ladok 3 ett verktyg som kan vara till hjälp, och som inte fanns i tidigare Ladok-versioner: ”*Resultatnotering*”. Det innebär att det går att registrera i Ladok även delexaminationer och annat som inte är egna moment i kursplanen. Om detta kunde användas för att i Ladok bokföra de prestationer som Uppsalastudenterna tog upp i sin anmälan skulle det i allt väsentligt tillgodose deras önskemål, menade högskolan. Samtidigt kan dessa noteringar användas betydligt flexiblere än de formella betygsatta Ladok-momenten, och därmed tillgodose de övriga punkter som högskolan nämnde i sitt svar.

Högskolan i Halmstad

Högskolan i Halmstad svarade följande. Vid högskolan fattas beslut om betyg på genomgången kurs enligt 6 kap 18 § högskoleförordningen (1993:100). Kurser består ofta av olika examinerade delar. Dessa olika delar finns angivna i kursplanen, och anges som moduler (tidigare provmoment) i Ladok. Det är av stor vikt att lärosätena har möjlighet att själva avgöra hur olika moment som ingår i kursen läggs samman till en modul som uttrycks i högskolepoäng. Exempelvis kan modulen laborationer bestå av ett antal olika laborationer som samtliga ska vara genomförda med godkänt resultat för att betyg ska rapporteras på den modulen. Ett annat exempel är modulen ”uppsats” som normalt innehåller både den skrivna uppsatsen, redovisning och opponering samt ibland ytterligare moment. Högskolan ställer sig helt avvisande till att samtliga ingående moment ska dokumenteras och rapporteras i Ladok.

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm

Kungl. Musikhögskolan i Stockholm (KMH) uppgav bland annat följande. Frågorna hanteras på KMH i mångt och mycket på samma sätt som Uppsala universitet beskriver i sitt yttrande och KMH skulle förmodligen argumentera på ett liknande sätt i samma läge, det vill säga ungefär som nedan. Betyg ska sättas på en genomgången kurs om inte högskolan föreskriver något annat (6 kap. 18 § högskoleförordningen). I kursplanen kan högskolan föreskriva en uppdelning av en kurs i mindre enheter, moduler. Högskolan har därmed i kursplanen angett de minsta enheterna inom kursen som man kommer att besluta om och rapportera in i Ladok. Betygssättning består av en sammanvägning av en mängd faktorer och underlag som alla skulle kunna delas upp i mindre beslut. Att dela upp kurser i alltför små enheter, i än mindre enheter än de moduler som i dag anges i kursplanerna, skulle inverka menligt på helhetssynen på kursen och examinatorns uppgift att bedöma studentens prestation i förhållande till kursens lärandemål.

KMH ansåg också att det skulle medföra svårigheter när det gäller förändring och utveckling av kurser eftersom kursplanen skulle vara mer detaljerad och ha betydligt fler moduler än vad kursplanerna har idag.

Eftersom kursplaner ska fastställas relativt långt i förväg blir det problematiskt om kursplanen är så detaljerad att minsta förändring av kursen medför en revidering av kursplanen. Det finns också en risk att man skulle undvika att använda varierade examinationsformer och begränsa sig till en enda avslutande examination som ett sätt att undvika moduler som bara består av decimaler av högskolepoäng i kursplanerna, menade KMH.

Studentföreningen FREUD

Även studentföreningen FREUD lämnade ett svar. Föreningen höll fast vid sin bedömning från tillsynsärendet (där föreningen var anmälare). Enligt FREUD kan prov betygsättas och skiljer sig från slutbetyg på en kurs. Föreningen hänvisade till vissa formuleringar i 2 kap. 7 § förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor. Att prov betygsätts tycks inte strida mot att ett sammanvägt slutbetyg sedan kan sättas på en genomgången kurs enligt 6 kap. 18 § högskoleförordningen. Bedömning av prov utgör förvaltningsbeslut som ska dokumenteras enligt 21 § myndighetsförordningen och 31 § förvaltningslagen. Sådan dokumentation sker i praktiken genom studieregistret, menade föreningen.

FREUD ansåg att antalet ordinarie prov och examinationer samt deras respektive examinationsform ("examinationstyp") borde anges i kursplanerna för att bidra till rättssäkerheten och gå i linje med högskoleförordningens stadgande i 6 kap. 15 § att lärosätena ska ange formerna för bedömning av studenternas prestationer i kursplanen. Antalet prov som ska dokumenteras i studieregistret skulle då korrespondera mot det angivna antalet i kursplanen. Därmed undviks den diskrepans som föreningen påpekat i sin tillsynsänmälan, skrev FREUD i sitt svar.

Enligt FREUD indikerade förarbetena till den tidigare högskolelagen att "formerna för bedömning av studenternas prestationer" kan förstås i ett bredare perspektiv som "examinationens uppläggning" och "information om prov". Att bara "examinationstyp" (seminarier, skriftlig tentamen, muntliga presentationer etc.) anges i kursplanen, och inte antalet ordinarie provtillfällen per examinationstyp, ger inte en lika fullständig bild av formerna för bedömningen av prestationerna och hur myndighetsutövningen kommer att ske, menade föreningen.

UKÄ:s bedömning

Inledande kommentarer

Frågan om vad och hur ett lärosäte bör dokumentera underlaget till betygsbeslut är komplicerad. Som UKÄ framhöll i vägledningen *Rättssäker examination* berör den flera olika aspekter. I det här kapitlet redovisar UKÄ sin bedömning inom området.

Kapitlet inleds med en redogörelse för författningsbestämmelserna som har betydelse för frågan. Därefter redovisar UKÄ några uttalanden som ämbetet gjorde i fjärde upplagan av vägledningen *Rättssäker examination* (2020). Kapitlet behandlar också viss rättspraxis från studiemedelsområdet. Därefter redovisar UKÄ sina överväganden och ställningstaganden. Slutligen gör UKÄ några avslutande reflektioner.

Författningsbestämmelser

Frågan om hur underlaget till betyg bör dokumenteras och hanteras har koppling till författningsbestämmelser från olika områden. I det följande redovisas några viktiga bestämmelser.

Betyg

Av 6 kap. 18 § kap. högskoleförordningen (1993:100), HF, framgår bland annat följande. Betyg ska sättas på en genomgången kurs om inte högskolan föreskriver något annat. Högskolan får föreskriva vilket betygssystem som ska användas. Betyget ska beslutas av en av högskolan särskilt utsedd lärare (examinator).

Dokumentering av myndighetens beslut

I 31 § förvaltningslagen (2017:900), FL, finns en bestämmelse om vad som ska dokumenteras i ett skriftligt beslut av en förvaltningsmyndighet. I bestämmelsen anges att för varje skriftligt beslut ska det finnas en handling som visar

- dagen för beslutet,
- vad beslutet innehåller,
- vem eller vilka som har fattat beslutet,
- vem eller vilka som har varit föredragande, och
- vem eller vilka som har medverkat vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

En bestämmelse med samma innehåll finns i 21 § myndighetsförordningen (2007:515), MF.

Underrättelse om beslut

Av 33 § FL framgår bland annat att en myndighet som meddelar ett beslut i ett ärende så snart som möjligt ska underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövt. Myndigheten bestämmer hur underrättelsen ska ske. En underrättelse ska dock alltid vara skriftlig om en part begär det.

Partsinsyn

Den som är part i ett ärende har rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet. Rätten att ta del av uppgifter gäller med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Detta framgår av 10 § FL.

Studieregister

I förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor (studieregisterförordningen) finns bestämmelser om registrering av uppgifter om studenter och resultat under utbildningen. Av förordningen framgår bland annat följande.

Ändamålet med studieregistret är att säkra att uppgifter om sökande till utbildning, genomgångna studier, betyg över utbildningar och examina bevaras. Härutöver ska uppgifterna kunna läggas till grund för uppföljning och utvärdering, för antagning av studenter, för beslut om anmälningsavgift och studieavgift, för avstängning av studieavgiftsskyldiga studenter, för administration inom respektive högskola, för ändamål som anges i 6 och 6 a §§, för sådan officiell statistik som avses i 3 kap. samt för resurstilldelning (2 kap. 2 §).

Av 2 kap. 3 § första stycket studieregisterförordningen framgår att i studieregistret ska det för varje student dokumenteras uppgifter om

1. behörighet,
2. urvalsgrund,
3. skyldighet att betala anmälningsavgift och studieavgift,
4. betalning av anmälningsavgift och studieavgift,
5. antagning,
6. deltagande i utbildning och prov,
7. studieresultat,
8. betyg,
9. tillgodoräknad utbildning eller annan tillgodoräknad verksamhet, och
10. examen.

Studiemedel

Enligt 3 kap. 7 § studiestödslagen (1999:1395) får studiemedel lämnas till en studerande som har bedrivit sina tidigare studier i normal takt. Om

det finns särskilda skäl för det, får studiemedel i vissa fall lämnas även om den studerande inte har bedrivit sina tidigare studier i normal takt.

Av 3 kap. 5 § studiestödsförordningen (2000:655) framgår att normal studietakt för högskolestudier är att den studerande ska ha klarat av

1. 62,5 procent av sitt studieåtagande under de första 40 veckorna med studiemedel för heltidsstudier, och
2. 75 procent av sitt studieåtagande för studier som därefter bedrivs med studiemedel.

Några uttalanden i *Rättssäker examination*

UKÄ har gjort några uttalanden i *Rättssäker examination* som har viss betydelse i sammanhanget. UKÄ skriver bland annat följande i vägledningen (4 uppl. 2020).

Dokumentering av betygsbeslutet

Det finns inga bestämmelser i högskoleförfattningarna om hur ett betygsbeslut ska dokumenteras. Bestämmelsen i 31 § FL är däremot tillämplig på ett betygsbeslut som fattas av examinatorn (jfr 1 kap. 4 a § HF). Samma krav på beslutshandlingen finns även i 21 § myndighetsförordningen, som också är tillämplig på examinatorns betygsbeslut (jfr 1 kap. 5 § HF).

Bestämmelserna i 31 § FL och 21 § myndighetsförordningen gäller för examinatorns betygsbeslut. Det innebär i första hand det betyg som sätts efter genomgången kurs, dvs. kursbetyget, som avslutar betygsärendet. Om lärosätet har föreskrivit i kursplanen att betyg dessutom ska sättas på delkurser eller andra särskilda angivna moment eller prestationer under kursen får bestämmelserna även anses vara tillämpliga på de betygsbeslut som examinatorn fattar i dessa fall.

En beslutshandling kan inte alltid innehålla de uppgifter som räknas upp i 31 § FL. Om betygsbeslutet fattas av en examinator utan medverkan av en föredragande eller annan person [. . .], kan förstås beslutshandlingen inte innehålla sådana uppgifter.

Varken förvaltningslagen eller myndighetsförordningen ställer upp några särskilda krav på beslutets form. Bestämmelserna ger lärosätena möjlighet att välja om de vill dokumentera betygsbeslut i en pappershandling eller som en elektronisk handling. Kraven i 31 § FL och 21 § myndighetsförordningen gäller oavsett i vilken form som beslutet dokumenteras.

Beslut under beredningsstadiet

Som framgår [...] bör registreringen av studenten på kursen ses som initieringen av betygsärendet. I beredningsstadiet av ett betygsärende hämtas ett underlag för ärendets sakliga prövning in, dvs. alla moment som är en förutsättning för att betyg ska kunna sättas.

Det slutliga beslutet i ett betygsärende är själva betygsbeslutet. Kursplanens examinationsregler kan vara utformade så att beslut måste fattas under beredningsstadiet (s.k. beredningsbeslut), dvs. innan det slutliga betygsbeslutet fattas. Det kan t.ex. föreskrivas i kursplanen att studenterna ska lämna in skriftliga uppgifter under kursens gång och att detta är ett obligatoriskt moment. Att lämna in en skriftlig uppgift som accepteras av lärosätet, är då en del av förutsättningarna för att studenten ska kunna godkännas på kursen, och därmed en del av examinationen. Inför betygsbeslutet behöver examinatorn ta ställning till frågan om studenten har fullgjort det obligatoriska momentet. Ingenting hindrar däremot att frågorna bereds och föredras för examinatorn av andra anställda vid lärosätet, t.ex. den lärare som i praktiken ansvarat för genomförandet av utbildningsmomentet. Det kan exempelvis ske genom att examinatorn får en lista över vilka studenter som har presterat på ett godkänt sätt på det obligatoriska momentet. Examinators godkännande av ett sådant förslag är ett exempel på beredningsbeslut.

Examinatorn kan även behöva fatta andra typer av beredningsbeslut under kursen, t.ex. beslut om anpassad examination för studenter med funktionsnedsättning (se s. 62). Ibland fattar examinatorn även beslut om tillgodoräknande inom ramen för en kurs. Även beredningsbeslut som inte har ett direkt samband med examinationen av studenterna kan bli aktuella. Det gäller t.ex. frågor om jäv och om anlitan av ombud eller biträde.

Prövning av studieresultat för studiemedel

I avsnittet Studiemedel framgår vilka författningsbestämmelser som har betydelse för bedömningen i den här rapporten. En viktig fråga är eventuella konsekvenser för studenternas möjlighet att redovisa studieresultat för att få studiemedel.

Överklagandenämnden för studiestöd (ÖKS) är en statlig myndighet vars huvudsakliga uppgift är att pröva överklaganden av Centrala studiestödsnämndens (CSN) beslut om tilldelning och återkrav av studiestöd. ÖKS har i flera avgöranden tagit ställning till frågan om prövning av studieresultat för studiemedel. Av ett vägledande beslut framgår följande.

NN ansökte om studiemedel för att läsa fristående kurser vid ett universitet under vårterminen 2013 och lämnade ett intyg från en högskola om att han enligt handledarens bedömning klarat delar

motsvarande tio högskolepoäng av sitt examensarbete om 15 högskolepoäng.

CSN avslog ansökan med motiveringen att NN redovisat 37 högskolepoäng för den period studiemedel senast beviljats och att hänsyn inte kan tas till inofficiella poäng på ett mindre examensarbete. För att kunna få studiemedel igen måste NN klara ytterligare två högskolepoäng.

NN överklagade beslutet och begärde att handledarintyget skulle godtas.

NN inkom sedan med ett intyg om handledning på CSN:s blankett för sådant intyg. Enligt intyget hade NN klarat tio högskolepoäng inför en förlängningsperiod och hade fem högskolepoäng kvar av arbetet.

I ÖKS beslut redovisades innehållet i 3 kap. 7 § studiestödslagen och 3 kap. 5 § studiestödsförordningen (se ovan). Nämnden uttalade sedan följande.²

Med att ha klarat en kurs eller delkurs vid universitet och högskolor avses att den studerande slutfört kursen eller delkursen med godkänt resultat. Det är högskolan respektive universitetet som genom kursplanen avgör om delar av en kurs kan godkännas separat. Sådana delbetyg kan redovisas i Ladok och behöver då inte redovisas i intyg.

Undantag har i praxis gjorts vid större uppsatser och andra individuella arbeten. Det har då godtagits att den studerandes handledare gör en bedömning av hur långt den studerande kommit i arbetet, hur mycket som återstår och när arbetet kan beräknas bli färdigt. Ett sådant handledarintyg kan användas både vid prövning av studieresultat och som underlag för bedömning av studietakt och studietid vid beviljning av studiemedel för det återstående arbetet.

NN:s examensarbete om 15 högskolepoäng för en kandidatexamen är ett sådant individuellt arbete som avses. Av intyget från handledaren framgår att han kan tillgodoräknas tillräckligt för att uppfylla kravet på studieresultat. Överklagandet ska därför bifallas.

UKÄ:s överväganden om vad som ska dokumenteras och registreras

Betyg på kurs

Betyg ska enligt 6 kap. 18 § HF sättas på en genomgången kurs, om inte högskolan föreskriver något annat. En högskola kan alltså nöja sig med

² ÖKS beslut 2013-03-11 (dnr 2013-00625).

att följa huvudregeln i bestämmelsen, dvs. att det enbart sätts ett betyg efter genomgången kurs.

Bestämmelserna i 31 § FL och 21 § MF om dokumentering av myndighetens beslut gäller för det betygsbeslut som examinatorn fattar efter genomgången kurs. Betyget på kursen ska också registreras i studieregistret enligt 2 kap. 3 § studieregisterförordningen.

Betyg på delar av en kurs

Huvudregeln enligt 6 kap. 18 § HF om att betyg ska sättas på en genomgången kurs gäller ”om inte högskolan föreskriver något annat”. Ett lärosäte kan därför välja att dela in en kurs i delkurser, moment, moduler eller andra prestationer som betygsätts var för sig. Det sätts alltså en form av delbetyg under kursen. För enkelhetens skull kallas hädanefter sådana betygsatta uppdelningar av en kurs för ”moduler”. Så heter det också i den nuvarande versionen av Ladok. Beteckningarna på det som här kallas moduler kan dock variera mellan olika lärosäten och mellan olika kurser. Med modul avses i den här rapporten en beståndsdel av en kurs som ska betygssättas enligt kursplanen.

Det måste framgå av kursplanen om en kurs är uppdelad i moduler som ska betygssättas var för sig. Lärosätet kan bestämma i kursplanen att en modul ska ha en viss omfattning i högskolepoäng.

Har ett lärosäte valt att göra en uppdelning av kursen i moduler behöver lärosätet även överväga vem som ska vara examinator på modulerna. Om lärosätet har utsett en lärare att vara examinator på kursen får förordnandet normalt anses ge läraren rätt att sätta betyg på både kursen och kursens moduler. Men lärosätet kan också utse särskilda examinatoreer på modulerna. Lärosätet kan alltså välja att ha olika examinatoreer på modulerna respektive hela kursen. Väljer lärosätet att ha olika examinatoreer bör det dock framgå av förordnandena vem som examinerar vad. Det bör aldrig råda några tveksamheter om ansvaret för examinationen.

Bestämmelserna i 31 § FL och 21 § MF är tillämpliga på de betygsbeslut som examinatorn fattar på modulerna enligt kursplanen. Betyget på modulerna ska även registreras i studieregistret enligt 2 kap. 3 § studieregisterförordningen.

Underlaget för betygen

Underlaget är en del av examinationen

Kursplaner kan ibland vara utformade så att en kurs enbart examineras genom en avslutande salstentamen. Betyget på kursen sätts då utifrån tentamensresultatet. Men inte sällan är kursplanernas examinationsregler utformade så att studenten ska utföra flera uppgifter, prestationer eller

andra obligatoriska moment innan examinatorn kan fatta beslut om betyg på kursen eller på modulen. Det kan t.ex. föreskrivas i kursplanen att studenterna ska lämna in skriftliga uppgifter eller genomföra vissa laborationer under en modul. Att lämna in en skriftlig uppgift eller genomföra laborationen på ett sätt som accepteras av lärosätet är då en förutsättning för att studenten ska kunna få godkänt betyg av examinatorn på modulen. Det innebär att de obligatoriska momenten är en del av examinationen.

Bör betygsunderlaget dokumenteras enligt förvaltningslagen?

Inför betygsbeslutet behöver examinatorn ta ställning till frågan om studenten har fullgjort de uppgifter, prestationer eller andra obligatoriska moment som föreskrivs i kursplanen. Ofta kan flera lärare ansvara för bedömningen av de olika momenten. Ingenting hindrar att underlaget med bedömningarna av momenten bereds och föredras skriftligen för examinatorn av andra lärare som deltar i kursen. Det kan exempelvis ske genom att examinatorn får en lista över vilka studenter som har presterat på ett godkänt sätt på momenten enligt de ansvariga lärarnas bedömningar. Det kan också ske elektroniskt genom att examinatorn tar del av motsvarande dokumentation på en lärplattform eller s.k. resultatnoteringar i Ladok.

Bedömningarna av de obligatoriska momenten innehåller ställningstaganden av lärosätets personal om studenternas prestationer under kursen. Studenterna måste kunna lita på att ställningstagandena ligger fast och inte ändras av lärosätet under kursen. Även om bedömningarna inte är betyg i högskoleförordningens mening påverkar de studenternas situation på ett avgörande sätt, eftersom de ligger till grund för betygen. Bedömningarna får alltså en form av rättsverkan för studenten i betygsärendet. UKÄ anser mot den bakgrunden att bedömningarna av de obligatoriska momenten utgör beslut av myndigheten. Därför måste de också dokumenteras enligt 31 § FL och 21 § MF.

I regel dokumenterar lärosätena redan i dag om studenterna har genomfört de obligatoriska momenten. Det bör därför framhållas att bestämmelserna i 31 § FL och 21 § MF inte innebär några långtgående krav på de berörda lärarna. Som redovisats tidigare kan en beslutshandling inte alltid innehålla de uppgifter som räknas upp i 31 § FL och 21 § MF. Om bedömningen av det obligatoriska momentet görs utan medverkan av en föredragande eller annan person, vilket torde vara det vanligaste, kan förstås beslutshandlingen inte innehålla sådana uppgifter. I så fall kan dokumentationen enligt 31 § FL och 21 § MF inte innehålla annat än datum för beslutet, innehållet i beslutet (t.ex. att laborationen godkännts) och vem eller vilka lärare som har fattat beslutet (dvs. ansvarat för bedömningen av momentet). Beslutet behöver inte innehålla någon motivering (jfr 1 kap. 4 a § HF).

Varken förvaltningslagen eller myndighetsförordningen ställer upp några särskilda krav på beslutets form. Bestämmelserna ger lärosätena möjlighet att välja om de vill dokumentera bedömningarna i en pappershandling eller som en elektronisk handling, t.ex. på en lärplattform. Kraven i 31 § FL och 21 § myndighetsförordningen gäller oavsett i vilken form som beslutet dokumenteras. Det är i första hand lärosätet som måste avgöra i vilken form som bedömningarna av de obligatoriska momenten ska dokumenteras.

Bör betygsunderlaget registreras i studieregistret?

UKÄ anser alltså att lärosätets bedömningar av de obligatoriska momenten utgör beslut som ska dokumenteras enligt 31 § FL och 21 § MF. Det innebär dock inte automatiskt att bedömningarna också måste registreras i studieregistret.

Enligt studieregisterförordningen är ändamålet med studieregistret att säkra att uppgifter om sökande till utbildning, genomgångna studier, betyg över utbildningar och examina bevaras. I 2 kap. 3 § studieregisterförordningen anges att i studieregistret ska det för varje student dokumenteras uppgifter om bland annat deltagande i utbildning och prov, studieresultat och betyg.

Studieregisterförordningen trädde i kraft 1993. Det saknas närmare förarbetsuttalanden om hur bestämmelsen i studieregisterförordningen ska tolkas. Inför arbetet med UKÄ:s rapport har det föreslagits att äldre bestämmelser inom området skulle kunna användas som hjälp vid utredningen.

Föregångaren till 1993 års studieregisterförordning var *förordningen (1981:516) om studiedokumentation och statistik rörande högskolestuderande*. I 3 § förordningen från 1981 angavs att bland annat följande uppgifter skulle registreras:

6. resultat av prov och övriga poängsatta kursmoment samt deltagande i andra obligatoriska kursmoment,

7. resultat på hela kurser och andra hela utbildningsmoment,

I anslutning till 1981 års förordning utfärdade den tidigare myndigheten Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) närmare föreskrifter inom området. Både 1981 års studieregisterförordning och UHÄ:s föreskrifter upphävdes i samband med 1993 års högskolereformer.

UKÄ konstaterar att de äldre bestämmelserna fick sin utformning under 1980-talet när en tidigare och mer omfattande högskoleförordning gällde för universitet och högskolor. Bestämmelserna i 1993 års studieregisterförordning har däremot en snävare lydelse än motsvarande bestämmelse i 1981 års förordning. Högskolereformerna 1993 gav universitet och högskolor större frihet att utforma kurser och hur de

skulle examineras. Förhållandena har också förändrats under de snart 30 år som gått sedan 1993 års studieregisterförordning trädde ikraft. UKÄ anser därför att det inte går att dra några slutsatser om tolkningen av 1993 års studieregisterförordning utifrån äldre bestämmelser.

UKÄ konstaterar vidare att det inom högskolesektorn verkar finnas en utbredd praxis att i studieregistret Ladok ta in uppgifter om betyg på kurser och uppgifter om betyg som satts på delkurser och andra moduler inom kurser enligt kursplanerna.

Lärosätenas praxis verkar vara förenlig med den praxis som utvecklats vid prövning av studieresultat inom studiemedelssystemet. I beslutet av ÖKS om prövning av studieresultat framhåller nämnden att med att ha klarat en kurs eller delkurs vid universitet och högskolor avses att den studerande slutfört kursen eller delkursen med godkänt resultat. Det är högskolan respektive universitetet som genom kursplanen avgör om delar av en kurs kan godkännas separat. Sådana delbetyg kan redovisas i Ladok och behöver då inte redovisas i intyg. Undantag har i praxis gjorts vid större uppsatser och andra individuella arbeten. Det har då godtagits att den studerandes handledare gör en bedömning av hur långt den studerande kommit i arbetet, hur mycket som återstår och när arbetet kan beräknas bli färdigt. Ett sådant handledarintyg kan användas både vid prövningen av studieresultat och som underlag för bedömningar av studietakt och studietid vid beviljning av studiemedel för det återstående arbetet, skriver ÖKS.

Däremot verkar de flesta lärosätena vara av uppfattningen att det inte finns någon skyldighet att i studieregistret även föra in uppgifter om bedömningarna av de obligatoriska moment som ligger till grund för betygen, dvs underlaget till betygen. Praxis från ÖKS verkar inte heller ge stöd för uppfattningen att en sådan registrering krävs ur ett studiemedelsperspektiv.

Mot den bakgrunden vill UKÄ inte förorda en ny tolkning av studieregisterförordningen som innebär att även betygsunderlaget måste registreras i studieregistret. Det är svårt att helt överblicka konsekvenserna av en sådan nytolkning av förordningen för lärosäten, studenter och studiemedelssystemet.

UKÄ anser samtidigt att studieregisterförordningens bestämmelse borde ses över. Lydelsen av bestämmelsen väcker frågor. Som påpekats har den också varit i kraft i snart trettio år. UKÄ har i andra sammanhang uppmärksammat regeringen på behovet av översyn av förordningen. UKÄ avser därför att även uppmärksamma regeringen på behovet av ett förtydligande när det gäller registreringen av studiemeriter.

Information till studenterna

Som framgår av avsnittet *Författningsbestämmelser* ska en myndighet enligt 33 § FL så snart som möjligt underrätta den som är part om det fullständiga innehållet i ett beslut, om det inte är uppenbart obehövt.

Bestämmelsen i 33 § FL gäller även de beslut som lärosätets personal fattar när det gäller en students prestationer på de obligatoriska momenten under en kurs. Lärosätet bestämmer självt hur underrättelsen till studenten ska gå till. Det kan t.ex. ske genom ett mejl till studenten eller genom att resultatet från det obligatoriska momentet görs tillgängligt för studenten på en lärplattform.

Som också framgår av avsnittet *Författningsbestämmelser* har den som är part i ett ärende rätt enligt 10 § FL ta del av allt material som har tillförts ärendet. Studenterna har därför rätt att ta del av underlaget med bedömningarna från de obligatoriska momenten. Det gäller oavsett i vilken form de har dokumenterats. Det innebär att studenterna vid behov kan granska handlingarna och t.ex. påpeka eventuella felaktigheter.

Om det material som efterfrågas är allmänna handlingar som är offentliga, kan studenten även begära att få ut dem med stöd av tryckfrihetsförordningens regler. Då behöver studenten inte hänvisa till 10 § FL. Men bestämmelsen i 10 § FL gäller allt material som har tillförts ärendet, inte bara de handlingar som är allmänna i tryckfrihetsförordningens mening.

Hur länge kan studenten använda underlaget?

Under arbetet med den här rapporten har frågan väckts hur länge underlaget till betyget är ”giltigt” om betygsbeslutet ännu inte har fattats. Ett lärosäte kan exempelvis ställa krav på att studenterna ska genomföra fyra obligatoriska seminarier med hemuppgifter under en modul. Hur bedömer lärosätet då en student som bara har genomfört tre av dem under kurstillfället? Kan studenten hänvisa till de redan genomförda seminarierna vid senare kurstillfällen? Eller måste studenten göra om alla fyra seminarierna vid nästa kurstillfälle för att kunna få godkänt betyg?

UKÄ konstaterar att inom många ämnesområden förändras kunskapsläget relativt snabbt. Det kan innebära att studenter som inte har fullgjort alla obligatoriska moment vid ett kurstillfälle kan behöva göra om momenten för att uppnå kunskapsmålen vid ett senare kurstillfälle. Ibland kan det också vara viktigt av pedagogiska skäl att studenterna genomför momenten vid ett och samma kurstillfälle för att uppnå en kontinuitet i lärandeprocessen.

Enligt UKÄ:s mening är det formellt möjligt för ett lärosäte att kräva att alla eller vissa obligatoriska moment måste göras om nästa gång kursen ges. Det är också möjligt för lärosätet att bestämma att bedömningarna

från momenten bara kan ligga till grund för betyget under en viss tid. Men sådana krav eller villkor måste framgå av kursplanens examinationsregler. I annat fall bör studenten kunna hänvisa till de redan genomförda momenten vid ett senare kurstillfälle och då bara delta i det moment som han eller hon har missat.³

Avslutande reflektioner

Högskoleförordningen ger lärosätena stor frihet att utforma kurser. När det gäller betyg är huvudregeln att betyg ska sättas på en genomgången kurs, men lärosätet kan föreskriva något annat. Det innebär att lärosätena i kursplanen kan bestämma att kursen ska delas in i delar eller andra moduler som betygssätts var för sig. Det bör samtidigt påpekas att lärosätet inte är skyldigt att göra en sådan indelning. Det är lärosätet som avgör om det ska göras en indelning av en kurs och hur det ska göras.

När lärosätet ska ta ställning till frågan om – och i så fall hur – en indelning av kursen ska göras måste lärosätet väga samman flera intressen. Som framhållits i enkätsvaren kan det ge upphov till en svår balansgång. Kursplaner med tydligt föreskrivna examinationer upplevs å ena sidan leda till en ökad rättssäkerhet, där studenterna snabbare kan få resultat från genomförda examinationsmoment. Det riskerar å andra sidan att skapa omfattande kursplaner som kan begränsa möjligheten till utveckling av kursen. Kursplaner med samlade examinationer upplevs skapa större möjligheter till pedagogisk och innehållsmässig utveckling, men risken ökar för oklarheter om kursens genomförande och examination.

Att olika intressen ska vägas samman innebär dock inte nödvändigtvis att det är lärosätets intresse som står mot studenternas intresse. Det kan även ligga i studenternas intresse att kurser har ett samlat pedagogiskt upplägg och att kurserna inte hackas sönder i alltför små delar. På motsvarande sätt kan det ligga i lärosätenas intresse att kurserna inte blir för långa utan några indelningar, så att både studenter och lärare får svårt att dokumentera studieresultaten under utbildningens gång.

Det är ytterst lärosätet som avgör om en kurs ska delas in i delar eller andra moduler som betygssätts var för sig. Men lärosätets beslut har betydelse för utbildningen och studenternas situation. Avslutningsvis vill därför UKÄ framhålla att när lärosätet fattar beslut om utformningen av en kurs, har studenterna rätt till studentinflytande enligt högskolelagen och högskoleförordningen.

³ Jfr Högskoleverkets beslut 2011-03-18 (reg.nr 31-7036-10).

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

